

MAGYARORSZÁG FOKOZOTTAN VÉDETT VADVIRÁGAI

Írta és fényképezte: dr. Németh Ferenc
dr. Seregélyes Tibor

Lektorálta: Vízy Istvánné dr.

Szerkesztette: B. Zsédenyi Judit

A magyar flóra hozzávetőleg 2250 virágos növényből, fenyőféléből és harasztfajból áll. Közülük csak a komolyan veszélyeztetett fajokat védjük, így is 340 a védett növények száma, ebből 30 a fokozottan védett. A védett virágok eszmei értéke jelenleg szálanként 1000—3000,— Ft, a fokozottan védett kategóriába tartozóké 5000,— Ft. Miért volt szükség a védettség kimondására?

Az elmúlt száz év alatt sok értékes növényünk pusztult ki. Vadvirágainkat ma is több ártó tényező tizedeli. Ezek közé tartoznak: a tarvágásos erdőművelés, a terjeszkedő mezőgazdaság, a külszíni bányafejtés stb. A virágszedő turisták is komoly kárt okoznak a még viszonylag gyakori növények esetében is.

Növényritkaságaink között kitüntetett helyen vannak a régi korok hírmondói. Ezek valaha nagy egyedszámmal éltek hazánk területén, de a klíma megváltozásával csak különleges élőhelyeken maradt fenn néhány példány belőlük. Ezek maradvány-, vagy latin szóval reliktum növények. Vannak jégkor utáni, a melegebb klíma időszakából maradvány növényeink, de találhatóak jégkorszaki reliktum fajok, sőt a jégkorszakot megelőző szubtrópusi időszak hírmondói is. nagyon ritkán. Egy másik érdekes csoporthoz tartoznak a pannóniai bennszülött (endemikus) növények. Jelentős részük csak Magyarország területén él és igen ritka. Csaknem 50 endemikus fajunk illetve alfajunk van.

Nagyon kevés hazánkban az ún. reliktumendemizmusok; szép magyar szóval ereklye növények száma. Ezek egyszerre bennszülött-, és maradványfajok — mindegyikük végveszélyben van. Ilyen pl. az erdélyi hérics v. pilisi len. Természetes, hogy mindegyikük a fokozottan védett virágok közé tartozik. Aktív mentésükkel a természetvédelem szakképzett emberei foglalkoznak.

VÉDELMŰK MINDANNYIUNK KÖZÖS ÜGYE!

Hazánk mintegy 340 védett növényéből harmincat fokozottan védettnek nyilvánítottak. Ezekből mutatunk be tizenkettőt, szép, színes diapozitíven. Ezek a fajok az egész ország területén kitüntetett gondoskodást, figyelmet és védelmet érdemelnek. Végveszélyben lévő virágok! Egy részük csak a Kárpát-medencében található, de itt is nagyon kevés van már belőlük. Vannak olyan fajok is, amelyek többfelé élnek ma még földrészünkön, de mindenütt ritkák, sérülékenyek, teljes kipusztulástól kell tartani. Néhány szélsőségesen veszélyeztetett jégkorszaki maradványnövény is fokozottan védett nálunk. Ebbe a csoportba — érdekes módon — kivételesen szép virágok tartoznak. Aki élőhelyüket háborgatja, természetvédelmi büntetést követ el.

1. Bánáti bazsarózsa (*Paeonia officinalis* ssp. *banatica*)

Legnagyobb virágú s talán legszebb hazai vadnövényünk, amely a Földközi-tenger partvidékén elterjedt bazsarózsa bennszülött alfaja. Hazánkban csak a Mecsekben, a Zengő környékén él. Erdőirtásokon szépen elszaporodik. Korábban eladásra is szedték, ma már ezt tiltják, így biztonságban van.

2. Lisztes kankalin (*Primula farinosa*)

Ennek a szép jégkori maradványnövénynek 1981-ben pusztult el az utolsó példánya a Tapolcai-medence lágóján. Régen sokezres populáció élt itt, de a bauxitbányászat a lág vizét elvitte, a termőhely kiszáradt, leégett. A képen az utolsó tövek egyikét látjuk már az égés után, betegen. Néhány tövet a természetvédők sikerrel áttelepítettek máshová.

3. Cifra, vagy medvefűl kankalin (*Primula auricula*)

Szintén a jégkorból maradt fenn hazánkban ez a nagyon ékes virág s az évezredek alatt önálló alfajjá fejlődött. A Dunántúlon, dolomitszurdokok hideg mikroklímájában él néhány száz fő. A törzsalak mészkőhavasok virága, mindenhol védett.

4. *Boldogasszony papucs* (*Cypripedium calceolus*)

Sok orchideaféle található Európában (hazánkban is 45 faj), de a *Cypripedium* kivételével mindegyik apró virágú. Egyedül a boldogasszony papucs hasonlít méretben a sokszor csodált trópusi fajokhoz. Mészkedvelő tölgyesekben él egy-két kis állomány, minden országban védett.

5. *Pilisi len* (*Linum dolomiticum*)

Az egész világon egyetlen termőhelye van, Budapest határában, dolomitsziklagyepben él néhány száz tő. A jégkor valamelyik melegebb időszakában jöhetett létre ez a faj. Ereklényövény (reliktumendemizmus), vagyis egyszerre bennszülött és maradványfaj.

6. *Erdélyi hérics* (*Adonis transsilvanicus*)

Végveszélyben lévő ereklényövény, amely napjainkra csupán néhány helyen maradt fenn, Békés megyében és Kolozsvár környékén. Löszpuszták virága, egykori termőhelyein ma búzatáblák vannak. Régen gyógynövénynek is gyűjtötték. Sérülékeny, kényes növény, fennmaradása a védelem ellenére is kétséges.

7. *Tátorján* (*Crambe tataria*)

Nagytermetű, messziről felismerhető. érdekes vadvirág. Löszpusztagyepekben él, valaha jóval gyakoribb volt, de termőhelyeit sok helyen rég fölszántották. Gyökerét eleink időnként ették is. Hazánktól keletre gyakoribb, nálunk három kis állománya maradt meg.

8. *Légybangó* (*Ophrys insectifera*)

Egészen különleges virágok az orchideákhoz tartozó, apró virágú, de közelről annál díszesebb bangók. Hazánkban 5 fajuk volt ismert, valószínű, hogy az egyikük a közelmúltban kihalt. A légybangó nálunk a Nyugat-Dunántúlon és a Turján-vidéken található. Mindegyikük fokozottan védett.

9. *Tornai vértő* (*Onosma tornensis*)

Jávorka Sándor, századunk nagy botanikusa fedezte föl ezt a virágot. Az egész világon csak a Tornai-karsztvidéken él, összesen néhány száz tő, a szlovák és a magyar oldalon. Sérülékeny virág, populációját eltűnőben vannak.

10. *Tarka sáfrány* (*Crocus reticulatus*)

A sáfrányok magashegységi virágok, a tarka sáfrány viszont kivétel. A Balkánon és a Fekete-tenger mellékén él, Alföldünktől északabbra már nem hatol. Mindenütt ritka, hazánkban kb. 10 állományát ismerjük pusztagepekben, tölgyesek szélében.

11. *Magyar kikerics* (*Colchium hungaricum*)

Ez a legkorábban nyíló vadvirágunk, enyhébb teleken már február elején virít. A Nagyharsány feletti Szársomlyó hegyen fedezték föl. Sokáig azt gondolták, hogy itt van az egyetlen termőhelye. Később az Adria mellékén is megtalálták. A mészkőbányászat veszélyezteti a fennmaradását.

12. *Homoki kikerics* (*Colchicum arenarium*)

Hasonlít a közismert őszi kikericshez, de leplei keskenyebbek, termőhelye is egészen más ennek a gracilis virágnak. Homokpuszták őszi ékessége. Állományai főképp a Duna-Tisza közén vannak. A környező országokban is védett.

© Kladdja a Magyar Dialektgyártó Vállalat
Budapest, 1984